

XI.

Fra Pietismens og Kirkeinspektionskollegiets Tid.*Ved Holger Fr. Rørdam.*

Efterfølgende tvende Stykker indeholder ret karakteristiske Bidrag til Indblik i den Tid, da den gamle Orthodoxi kjæmpede paa Liv og Død med Pietismen, og da Generalkirkeinspektionskollegiet modtog navnløse Angivelser angaaende Bishops og Præsters Embedsførelse. Det første Brev er en Hjørteudgydelse af den gamle theologiske Professor Hans Bartholin, det andet er en anonym Angivelse mod Biskop Matthias Ancheren i Ribe tilligemed vedkommende Angivers ydmyge Tilbagekaldelse. Det første Stykke meddeles efter Orig. i Gehejmearkivet, det andet efter en Afskrift i kongl. Bibliothek.

1.

Velærverdige Herr Mag. [Scharsc]hov
tillforladendis ga[mle go]de Ven.

Kbhfn d. 10
Junii 1724.

Det kommer vel deris Velærverdighed selsomt for, at
ieg opvarter dem med denne missive, mens det scheer kun

alleeniste for at lade dem viide, at ieg med særdeelis glæde og fornøjelse har erfaret saa vel af deris Biscop som af andre deris brave og opbyggelige forhold i saa mange aar i det hellige Embede. Intet gjør mig værre, end at lychen har misundt mig at hafve nærværendis saa goed een ven, som ieg kunde consulere i saa mange sager, som Gud veed, her er mig forekommen i saa mange aar. Thi her ere diss værre iche mange retsindige, mens mand maa fornemme med gremmelse, at een stoer deel under gudfrygtigheds schin studerer Theologiam latitudinariam, og Israels Propheter ere som Refve i ørchen, og gierder iche gierde om Israels huus: ere Gallionister, ia endnu meere, raader saa vel den studerende Ungdomb som almuen till at læse Pietitische Ascetische bøger. Nu har ieg ved Guds naade været udi et og tredive aar in Facultate theologica (trej aar tilforn in Facultate Philosophica) mange vidervedigheder har imidlertid mødt mig, fordi ieg efter det talent, som Gud har gifvet mig, hafver i al den tid handthafvet den reene lære, og tacher ieg Gud, at ieg hafver ofervundet formedelst ham, som mig elschte; men som mand nu med drøfvelse maa eragte, at Hoffjesuiters schinhellige griller har meere gehør end den reene lære, slaar ieg mit sind till roelighed (dixi et liberavi animam) oc tacher Gud, at ieg er saa gammel, som ieg er: thi nu gaar ieg i mit 60de aar. Mit øye seer till ævigheden, oc min foed iiler till grafven, i hvilchen erindring ieg tacher deris velærverdighed for gammel fortroelig venschab oc goed information i min ungdomb. Vor herre styrche deris alderdomb i mange aar till Guds meenigheds opbyggelse. Jeg forblifver

deris hulde ven og skyldigste Tjenere till døden

J. Bartholin.

Udskrift: Deris Velærverdighed Mag. Jacob Scharschow, Sogneherre til Sevel Meenighed — à Sevel.

2.

Angivelse uden Haand.

Den højst forargelige og til Guds største Vanære vidt omædende Trætte mellem Præsten af Lydom og Nebel og

hans til Stedet havende Kapellan¹⁾ kundgjøres Dem, som et Lem af Kirke-Inspectionen, der ved Conference med de andre høje Inspectorer kan søge sligt at dæmpe.

Saa grov har deres Opførsel været paa Vesterherreds Ting, at Byfogden i Varde, som Dommer, for deres ublu Skjændens Skyld har maattet udvise dem begge af Tinget, og deres Menigheder frugtede saa meget derved, at ingen Prædiken d. 9de Februarii sidst afvigte er sket uden ved Degnen, der læste i en gammel Huspostil i begge Sogne. Biskoppen har vel søgt Trætten at dæmpe, men forgjæves. Den gamle Præst ser sig nu mærkelig narret og fixeret; ved hans lange Svaghed er han foraarsaget en Medtjener at begjære, men ved Forbedring har han afslaget forhen gjorte Begjæring hos Biskoppen. Ham er dog en Medtjenere obtruderet, af Aarsag at samme Medtjener ved Gave eller Laan, som kan være hvilket det skal, har forstrakt Biskop Anchersen 200 Rdlr., og er herved hans Oprejsning for Lejermaal ogsaa fortiet. — Sørger De med andre for Guds Kirke, saa befordres Biskoppen til andet Sted og Stift, hvor han ikke af Credit er forbunden saa mange Proprietarier, Provster, Præster og de fattiges Forstandere, som nu her i Stiftet, at understøtte Uretfærdighed og styrte Retfærdighed, hvorved Synd og Ondskab mere tiltager end aftager.

Den 12 Februar 1738.

Angiverens Navngivelse og Tilstaaelse.

Højædle og Højærværdige Hr. Biskop Anchersen!

Jeg elendige Mand og Menneske finder ingen Rolighed paa Jorden for min bedrøvede Samvittighed over en haard Angivelse, som jeg over Dem, som min foresatte Øvrighed, udi det kgl. allernaadigste Inspections-Collegio med Posten fra Varde har ladet indløbe; og som samme mit Angivende endnu aldrig er bekendt af mig for noget

¹⁾ Se O. Nielsens Hist. Efterretn. om Vester Horne Herred, i Danske Saml. I, 126.

Menneske, ja end ikke for min egen Hustru, saa vil jeg for at skaffe min bedrøvede Samvittighed Rolighed, og ved egen Tilstaaelse forhaabe Straffen formildet, bekjende, at jeg samme mit Indgivende har udi Forblindelse forøvet, og udi saadan Forblindelse, for at være ubekjendt, som jeg nu ikke skjætter om, sat nogle Bogstaver i et Træk hos hverandre i det Indgivende; men jeg veed ikke (det jeg for Gud rent ud vidner), at det er skrevet i nogen vis Mands Navn. Højædle Hr. Biskop, brug ikke den Magt med mig, Loven i saa Maader giver Dem Anledning til. Jeg begjærer ikke denne min Forseelse til Lovens offentlige Handling, mens underkaster mig ved denne min frivillige Tilstaaelse Deres højædle Højærværdigheds egen Irettesættelse paa mig hos vores allernaadigste Arve-Herre og Konge og Hs. Maj.'s egen derpaa følgende Mildhed, og ikke efter min Fortjeneste og Forseelse, naadigste Resolution og Dom. Højædle Hr. Biskop! bed for mig hos vores allernaadigste Konge, at Dommen over mig maatte formildes, og Hs. Maj. for Jesu dyre Døds Skyld vil i Naade spare mig, at denne min Forseelse, som for min egen dyre Sjæls Skyld at frelse velvilligen og frivilligen tilstaas, maatte nogenlunde i mild Dom henfalde, og at Deres egen højtformaaende Forbøn for mig hos Hans Majestæt, vor allernaadigste Konge, kunde udvirke saa meget for mig, at Dommen over mig maatte blive i Mildhed, og denne min Forseelse ved Landemodet afbedes ved en tilstrækkelig Afbigt og Mulct til de fattige Enker her i Stiftet. Højædle, højærværdige Hr. Biskop! bed endnu for mig og med mig hos vores allernaadigste Konge, at jeg maatte beholde Brødet, da lover jeg aldrig at gjøre saadanne eller andre grove Forseelser. Jeg med al underdanig Soumission lever
højædle, højærværdige Hr. Biskops
underdanigste Tjener

Grinsted d. 9de Maj 1738.

Claus Haagen.